

Dr. VASILE DRĂGHICI

Dr. REMUS JURJ

Drept penal al mediului

Dr. VASILE DRĂGHICI

Dr. REMUS JURJ

Drept penal al mediului

Ediția a II-a, revăzută și adăugită

Universul Juridic

București

-2025-

Capitolul 1

Aspecte generale privind dreptul penal al mediului

1.1. Obiectul dreptului penal al mediului. Definiția mediului. Dreptul la un mediu sănătos prevăzut în Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Constituția României

1.1.1. Evoluția Dreptului penal al mediului la nivel european și mondial¹

În legislația română, mediul este definit în O.U.G. nr. 202/2002, privind gospodărirea integrată a zonei costiere², anexa I, pct. 13, ca:

- a) resursele naturale abiotice și biotice cum sunt aerul, apele subterane și de suprafață, solul, clima, fauna și flora și habitatul acestora;
- b) bunurile care fac parte, din mediul construit și din patrimoniul cultural;
- c) aspectele caracteristice ale peisajului;
- d) calitatea vieții și a mediului de viață, în măsura în care au sau pot avea influență asupra bunăstării și sănătății omului;
- e) interacțiunea factorilor de la lit. a)-d).

În același sens, mediul a fost definit și în art. 1 alin. (2) din O.U.G. nr. 195/2005 privind protecția mediului³, ca reprezentând ansamblul de condiții și elemente naturale ale Terrei: aerul, apa, solul, subsolul, aspectele caracteristice ale peisajului, toate straturile atmosferice, toate materiile organice și anorganice, precum și ființele vii, sistemele naturale în interacțiune, cuprinzând elementele enumerate anterior, inclusiv unele valori materiale și spirituale, calitatea vieții și condițiile care pot influența bunăstarea și sănătatea omului.

În normele emise de Uniunea Europeană „mediu” înseamnă apele (inclusiv cele subterane, de suprafață, de tranziție, de coastă și marine), sedimentele, solul, aerul, pământul, fauna și flora sălbatică, precum și toate relațiile dintre acestea și relațiile cu alte organisme vii⁴.

Carta Mondială pentru Natură⁵ subliniază că **omenirea face parte din natură** și viața depinde de funcționarea neîntreruptă a sistemelor naturale care asigură aprovizionarea cu energie și nutrienți. Totodată, civilizația este înrădăcinată în natură, natura modelând cultura umană și influențând toate realizările artistice și științifice, iar viața în armonie cu natura oferă omului cele mai bune oportunități pentru dezvoltarea creativității sale și pentru odihnă și recreere. Ființele umane reprezintă obiectivul central al preocupării pentru dezvoltarea durabilă. Acestea au dreptul la o viață sănătoasă și productivă în armonie cu natura. Însă, pentru

¹ Părți din prezentul subcapitol au fost publicate în R. Jurj, *Macro-criminalitatea, conflictul armat și protecția mediului*, în Revista Pro-Lege nr. 1/2020, pp. 18-31 și în R. Jurj, *Compatibilitatea legislației penale din România cu legislația comunitară care reglementează protecția mediului prin mijloace de drept penal*, în Revista Pro-Lege nr. 3-4/2019, pp. 21-56.

² Publicată în M. Of. nr. 965/28 decembrie 2002, aprobată prin Legea nr. 280/2003 pentru aprobarea O.U.G. nr. 202/2002 privind gospodărirea integrată a zonei costiere, publicată în M. Of. nr. 454/26 iunie 2003.

³ Publicată în M. Of. nr. 1196 din 30 decembrie 2005, aprobată cu modificări prin Legea nr. 265 din 29 iunie 2006 pentru aprobarea O.U.G. nr. 195/2005 privind protecția mediului, publicată în M. Of. nr. 586 din 6 iulie 2006.

⁴ Art. 3 pct. 13 din Regulamentul (CE) nr. 1107/2009 al Parlamentului European și al Consiliului, privind introducerea pe piață a produselor fitosanitare și de abrogare a Directivelor 79/117/CEE și 91/414/CEE ale Consiliului, publicat în J.O. L 309/2009.

⁵ Adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. prin Rezoluția nr. 37/7 din 10 octombrie 1982 (<http://www.un-documents.net/wcn.htm>, accesat la 31 ianuarie 2022).

a asigura o dezvoltare durabilă, protecția mediului trebuie să reprezinte o parte integrantă din procesul de dezvoltare, neputând fi considerat un element distinct¹.

Mai mult, fiecare formă de viață este unică, garantând respect, indiferent de valoarea ei pentru om și, pentru a acorda altor organisme o asemenea recunoaștere, omul trebuie să fie ghidat de un cod moral de acțiune².

Atunci când omul, prin acțiunea sa, inclusiv cea militară³, alterează natura și epuizează resursele naturale, trebuie să se intervină de urgență, administrativ și penal pentru menținerea stabilității și calității naturii și a conservării resurselor naturale.

Declinul habitatelor și al speciilor protejate continuă încă⁴, fiind cauzat în principal de agricultura intensivă, de urbanizare, de activitățile forestiere nesustenabile și de modificările aduse habitatelor de apă dulce. Habitatetele sunt afectate, de asemenea, de poluarea aerului, a apei și a solului, precum și de schimbările climatice, de exploatarea excesivă a animalelor prin recoltarea ilegală și activități de vânătoare și de pescuit nesustenabile. Dacă nu este remediat, acest declin va duce în mod inevitabil la eroziunea continuă a biodiversității noastre și a serviciilor vitale pe care aceasta le oferă, punând în pericol sănătatea și prosperitatea umană.

Dreptul penal al mediului a apărut în statele din Uniunea Europeană prin anii 70, fiind cuprins în legile de mediu care deseori aveau un caracter puternic administrativ, având trei caracteristici specifice⁵:

În primul rând, legea penală s-a limitat în mare măsură la a sancționa încălcarea acestor obligații administrative. Însemna că infracțiunea împotriva mediului nu a fost definită într-un mod independent, de exemplu, luând în considerare daunele ecologice cauzate de un anumit comportament, ci mai degrabă nerespectarea autorizației administrative, cum a fost spre exemplu Legea belgiană (federală) privind protecția apei din 1971, care a stabilit că toate evacuările de apă uzată sunt supuse unei licențe. Efectuarea de evacuări de apă uzată fără licență era sancționată penal, fără a se lua în considerare daunele cauzate mediului (infracțiune de pericol).

¹ Principii adoptate cu ocazia Conferinței Organizației Națiunilor Unite privind mediul și dezvoltarea, 3-14 iunie 1992, Rio de Janeiro, Brazilia, cunoscută ca și Conferința Pământului [<https://undocs.org/en/A/CONF.151/26/Rev.1> (vol. I), accesat la 2 februarie 2022].

² Carta Mondială pentru Natură, *cit. supra*.

³ A se vedea Convenția O.N.U. din 18 mai 1977 privind interzicerea utilizării în scopuri militare sau oricare alte scopuri ostile a tehnicilor de modificare a mediului înconjurător, ratificată de România prin nr. 100 din 28 martie 1983, publicat în B. Of. nr. 23 din 1 aprilie 1983, prin care fiecare stat parte la prezenta convenție își asuma obligația de a nu se angaja în utilizarea în scopuri militare sau oricare alte scopuri ostile a tehnicilor de modificare a mediului înconjurător cu efecte larg răspândite, de lungă durată sau grave, ca mijloace care provoacă distrugerii, daune sau prejudicii altui stat parte. Aceste intervenții pot fi: declanșarea cutremurelor, manipularea nivelului de ozon, alterarea ionosferei, despăduriri, provocarea de inundații sau secetă, utilizarea erbicidelor, aprinderea incendiilor (acest lucru ar include utilizarea napalmului și a altor agenți), plantarea norilor, introducerea speciilor invazive, eradicarea speciilor, crearea furtunilor, manipularea uraganelor, distrugerea culturilor.

⁴ A se vedea pe larg Raportul COM(2020) 635 din 15 octombrie 2020 al Comisiei către Parlamentul European, Consiliu și Comitetul Economic și Social European Starea naturii în Uniunea Europeană Raport referitor la stadiul speciilor și al tipurilor de habitat protejate de Directiva privind păsările și Directiva privind habitatele și la tendințele observate în perioada 2013-2018 (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0635&from=RO>, accesat la 15 aprilie 2022).

⁵ A se vedea pe larg M. Faure, *The revolution in environmental criminal law in Europe*, Virginia Environmental Law Journal, 35, 2017, pp. 321-356. (https://cris.maastrichtuniversity.nl/ws/portalfiles/portal/53403868/Faure_2017_THE_REVOLUTION_IN_ENVIRONMENTAL_CRIMINAL_LAW.pdf, accesat la 3 februarie 2022).